

Sygn. akt I UK 514/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 grudnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski (przewodniczący)

SSN Bohdan Bieniek

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania J.S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddziałowi w [...]
o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 12 grudnia 2017 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 2 czerwca 2016 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 2 czerwca 2016 r., Sąd Apelacyjny w [...] – w sprawie z odwołania J.S. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi I w [...] o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy – oddalił apelację organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w [...] z dnia 21 stycznia 2016 r., w którym Sąd Okręgowy zmienił odmowną decyzję organu rentowego z 4 listopada 2014 r. i przyznał ubezpieczonemu prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy na okres od 1 listopada 2013 r. do 31 lipca 2015 r. (pkt 1.) oraz stwierdził odpowiedzialność organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji w przedmiocie wniosku ubezpieczonego o prawo do renty (pkt 2.).

Zaskarżoną w niniejszym postępowaniu decyzją z 4 listopada 2014 r. organ rentowy odmówił J.S. prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, ponieważ w dziesięcioleciu przed zgłoszeniem wniosku o rentę, jak i w dziesięcioleciu przed powstaniem niezdolności do pracy nie udokumentował 5 lat okresów składkowych i nieskładkowych. W ocenie organu rentowego wobec nieudokumentowania przez ubezpieczonego żadnego okresu składkowego w Polsce, okres sprawowania opieki nad członkiem rodziny nie może zostać uwzględniony przy ustalaniu prawa do renty.

Sąd stwierdził, że w 10-leciu przed datą zgłoszenia wniosku tj. 6 listopada 2003 r. - 5 listopada 2013 r. ubezpieczony udokumentował przebieg zatrudnienia w ilości 4 lat, 5 miesięcy i 26 dni (w Austrii i w Wielkiej Brytanii). Z kolei w 10-leciu przed datą powstania niezdolności do pracy tj. od 1 września 2003 r. do 31 sierpnia 2013 r. ubezpieczony udokumentował łączny okres składkowy i nieskładkowy w ilości 4 lat i 8 miesięcy (w tych samych krajach co wyżej). Ubezpieczony nie wykazał okresów składkowych w Polsce. W okresie od 2 stycznia 2009 r. do 4 września 2010 r. ubezpieczony sprawował opiekę nad rodzicami. Organ rentowy nie uwzględnił okresu nieskładkowego – sprawowania opieki nad członkiem rodziny od 2 stycznia 2009 r. do 4 września 2010 r., wobec braku okresów składkowych na terenie Polski.

Sąd powołał się na art. 6 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U.U.E.L.2004.166.1) i stwierdził, że przepis ten określa generalną regułę sumowania okresów ubezpieczenia. Uwzględnianie okresów ubezpieczenia czy zamieszkania ma zasadnicze znaczenie przede wszystkim w przypadkach uzależnienia nabycia prawa od posiadania odpowiednio długiego stażu pracy (zamieszkania) w sytuacji, w której osoba zainteresowana podejmowała aktywność zawodową w wielu państwach członkowskich. Stosowanie wyłącznie przepisów

prawa krajowego prowadziłoby często do braku możliwości nabycia określonego uprawnienia. Przedmiotowa regulacja nakazuje traktować okresy ubezpieczenia za granicą na takich samych zasadach, jakby przypadają pod rządami ustawodawstwa krajowego.

Według Sądu okres opieki ubezpieczonego nad rodzicami od 2 stycznia 2009 r. do 4 września 2010 r. stanowi okres nieskładkowy w rozumieniu art. 7 pkt 7 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.). Okres ten, zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 6 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 podlega uwzględnieniu przy ustalaniu uprawnień rentowych ubezpieczonego na takich samych zasadach, jakby przypadał pod rządami ustawodawstwa krajowego. Przepis art. 6 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 nie zawiera żadnych ograniczeń w zakresie sumowania okresów ubezpieczenia, tj. sumowania okresów składkowych jak i nieskładkowych. W konsekwencji okres sprawowania przez ubezpieczonego opieki nad rodzicami jako okres nieskładkowy wobec legitymowania się przez ubezpieczonego okresami składkowymi z tytułu zatrudnienia na terenie Austrii i Wielkiej Brytanii podlega uwzględnieniu przy ustalaniu uprawnień rentowych na ogólnych zasadach określonych przepisami ustawy emerytalnej. Sąd stwierdził, że ubezpieczony legitymuje się 5-letnim łącznym okresem składkowym i nieskładkowym; spełnia zatem przesłankę z art. 57 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 58 ust. 1 pkt 5 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Sąd stwierdził, że regulacja określona w art. 6 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 nie zawiera ograniczeń wykluczających możliwość sumowania okresu nieskładkowego przebytego w Polsce, z okresami składkowymi i nieskładkowymi spełnionymi w innym Państwie Członkowskim, przy ustalaniu przesłanki pięciu lat okresów ubezpieczenia wymaganych przez art. 57 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 58 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Przepis ten nakazuje właściwej instytucji Państwa Członkowskiego branie pod uwagę w niezbędnym zakresie okresów ubezpieczenia spełnionych na podstawie ustawodawstwa każdego innego Państwa Członkowskiego, tak jakby były to okresy spełnione na podstawie stosowanego przez nie ustawodawstwa. W konsekwencji

zarówno przebyty w Polsce okres nieskładkowy (sprawowania przez ubezpieczonego opieki nad rodzicami), jak i okresy składkowe z tytułu zatrudnienia na terenie Austrii i Wielkiej Brytanii, podlegają uwzględnieniu przy ustalaniu jego uprawnień do renty z tytułu niezdolności do pracy, na ogólnych zasadach określonych przepisami ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 3 marca 2011 r. (C - 440/09, opubl. ZOTSiS 2011/3A-/I-1033-1051) w sprawie ZUS v. Stanisława Tomaszewska, wskazuje, że przy ustalaniu minimalnego okresu ubezpieczenia wymaganego prawem krajowym w celu nabycia prawa do emerytury przez pracownika migrującego instytucja właściwa danego państwa członkowskiego powinna uwzględnić, dla potrzeb ustalenia granicy, jakiej nie mogą przekroczyć okresy nieskładkowe w stosunku do okresów składkowych, przewidzianej w uregulowaniu tego państwa członkowskiego, wszystkie okresy ubezpieczenia osiągnięte przez pracownika migrującego w trakcie kariery zawodowej, w tym okresy ubezpieczenia osiągnięte w innych państwach członkowskich. Sąd w cytowanym wyroku uwzględnił to, że ubezpieczona ukończyła w Polsce, tytułem stażu ubezpieczeniowego 181 miesięcy okresów składkowych, 77 miesięcy i 11 dni okresów nieskładkowych oraz 56 miesięcy i 25 dni okresów zatrudnienia w gospodarstwie rolnym rodziców, ponadto ukończyła 49 miesięcy okresów składkowych na terytorium byłej Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej.

Sąd w niniejszej sprawie zwrócić uwagę na odmiennność stanu faktycznego, gdyż ubezpieczony nie wykazał w ostatnim dziesięcioleciu przed złożeniem wniosku lub przed powstaniem niezdolności do pracy żadnego okresu składkowego w Polsce. Jednakże – według Sądu drugiej instancji – brak przeszkód, aby przy ustalaniu minimalnego okresu ubezpieczenia wymaganego prawem krajowym w celu nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy przez pracownika migrującego, instytucja właściwa danego państwa członkowskiego nie uwzględniła, dla potrzeb ustalenia granicy, jakiej nie mogą przekroczyć okresy nieskładkowe w stosunku do okresów składkowych, przewidzianej w uregulowaniu tego państwa członkowskiego, wszystkich okresów ubezpieczenia osiągniętych przez pracownika migrującego w trakcie kariery zawodowej, w tym okresów ubezpieczenia osiągniętych w innych państwach członkowskich. Uznanie bowiem, że okresy

nieskładkowe nie mogą przekraczać jednej trzeciej okresów składkowych ukończonych w Polsce, doprowadziłoby do sytuacji, w której okresy składkowe podlegałyby zaliczeniu w sposób mniej korzystny w wypadku pracowników migrujących, niż w wypadku osób mogących udowodnić stosunkowo długie okresy składkowe w Polsce. Sąd drugiej instancji nie stwierdził naruszenia przez zaskarżony wyrok art. 5 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. W sytuacji, gdy pozostałe przesłanki prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy zostały spełnione, ubezpieczony powinien uzyskać prawo do spornego świadczenia.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego organ rentowy zaskarżył skargą kasacyjną. Skargę oparto na pierwszej podstawie kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) i zarzucono:

a) niewłaściwe zastosowanie art. 6 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. UE L. 2004.166.1) przez uwzględnienie zasad odnoszących się do sumowania okresów ubezpieczenia, o których mowa w tym przepisie, do ustalania wymiaru polskich okresów nieskładkowych tj. sprawowania opieki nad członkiem rodziny, o których mowa w art. 7 pkt 7 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w sytuacji, gdy nie wykazano polskich okresów składkowych mogących ulec sumowaniu z okresami składkowymi zagranicznymi;

b) błędną wykładnię art. 5 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS przez ustalanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy z uwzględnieniem okresów nieskładkowych przebytych w Polsce w wymiarze nieprzekraczającym jednej trzeciej udowodnionych okresów składkowych zagranicznych, w sytuacji gdy brak jest polskich okresów składkowych.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie odwołania w całości oraz zasądzenie od ubezpieczonego na rzecz organu rentowego kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych; uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w [...] (w przypadku nieuwzględnienia pierwszego wniosku) oraz pozostawienie rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego Sądowi

Apelacyjnemu, w tym o kosztach zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona.

Z dniem 1 maja 2010 r. zaczęło obowiązywać w Unii Europejskiej: rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.Urz.U.E.L 166 z 30 kwietnia 2004 r.; dalej również jako rozporządzenie nr 883/2004) oraz rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczące wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.Urz.U.E.L 284 z 30 października 2009 r.; dalej również jako rozporządzenie nr 987/2009 lub rozporządzenie wykonawcze).

Artykuł 87 ust. 2 rozporządzenia nr 883/2004 stanowi, że każdy okres ubezpieczenia, jak również w odpowiednim przypadku, każdy okres zatrudnienia, pracy na własny rachunek lub zamieszkania, ukończony zgodnie z ustawodawstwem Państw Członkowskich przed datą wejścia w życie niniejszego rozporządzenia w zainteresowanym Państwie Członkowskim jest uwzględniany dla celów ustalenia praw nabywanych na podstawie przepisów niniejszego rozporządzenia.

Nabycie uprawnień możliwe jest tylko od chwili wejścia w życie tego rozporządzenia, a zatem od dnia 1 maja 2010 r. Do zdarzeń zaistniałych przed tą datą stosowane są przepisy dotychczasowe. Jeśli zainteresowany miał okresy ubezpieczenia w różnych państwach członkowskich, to mimo że przypadają one przed wejściem w życie rozporządzenia nr 883/2004, należy je uwzględnić przy ustalaniu nabycia prawa, jak również jego wysokości (np. w razie obliczenia świadczenia proporcjonalnego). Uwzględnienie okresów ubezpieczenia czy zatrudnienia wpływa zatem również na wysokość świadczenia.

Ponieważ J.S. złożył wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy w 2014 r., wskazując, że miał okresy ubezpieczenia społecznego w Austrii i w Anglii, a także

okresy opieki nad chorym ojcem w Polsce, zastosowanie mają wskazane wyżej rozporządzenia.

W myśl art. 6 rozporządzenia nr 883/2004 o ile niniejsze rozporządzenie nie stanowi inaczej, właściwa instytucja Państwa Członkowskiego, której ustawodawstwo uzależnia: – nabycie, zachowanie, przysługiwanie lub odzyskanie prawa do świadczeń, – objęcie przez ustawodawstwo, lub – dostęp do lub zwolnienie z ubezpieczenia obowiązkowego, fakultatywnego kontynuowanego lub dobrowolnego, od spełnienia okresów ubezpieczenia, zatrudnienia, pracy na własny rachunek lub zamieszkania, bierze pod uwagę w niezbędnym zakresie okresy ubezpieczenia, zatrudnienia, pracy na własny rachunek lub zamieszkania spełnione na podstawie ustawodawstwa każdego innego Państwa Członkowskiego, tak jakby były to okresy spełnione na podstawie stosowanego przez nie ustawodawstwa.

W rozporządzeniu wykonawczym nr 987/2009 kwestia ta została ujęta w art. 12, zgodnie z którym do celów stosowania art. 6 rozporządzenia podstawowego instytucja właściwa kontaktuje się z instytucjami państw członkowskich, których ustawodawstwu zainteresowany również podlegał, w celu ustalenia wszystkich okresów spełnionych zgodnie z ich ustawodawstwem. Odpowiednie okresy ubezpieczenia, pracy najemnej, pracy na własny rachunek lub zamieszkania spełnione zgodnie z ustawodawstwem danego państwa członkowskiego są dodawane do okresów spełnionych zgodnie z ustawodawstwem każdego innego państwa członkowskiego, o ile jest to konieczne do celów stosowania art. 6 rozporządzenia podstawowego, pod warunkiem że okresy te nie pokrywają się. W przypadku gdy okres ubezpieczenia lub zamieszkania inny niż równorzędny z okresem ukończonym zgodnie z ustawodawstwem danego państwa członkowskiego zbiega się z okresem równorzędnym na podstawie ustawodawstwa innego państwa członkowskiego, uwzględnia się jedynie okres inny niż okres równorzędny (ust. 1 – 4).

Stosownie do relewantnego ust. 5 art. 12 rozporządzenia wykonawczego, każdy okres uznany za równorzędny na podstawie ustawodawstwa dwóch lub więcej państw członkowskich jest uwzględniany jedynie przez instytucję państwa członkowskiego, którego ustawodawstwu zainteresowany ostatnio obowiązkowo

podlegał przed wspomnianym okresem. W przypadku gdy zainteresowany nie podlegał obowiązkowo ustawodawstwu państwa członkowskiego przed wspomnianym okresem, okres ten jest uwzględniany przez instytucję państwa członkowskiego, którego ustawodawstwu zainteresowany obowiązkowo podlegał w pierwszej kolejności po wspomnianym okresie.

Zdaniem Sądu Najwyższego z unormowania tego wynika, że okres równorzędny jest uwzględniany jedynie przez instytucję tego państwa członkowskiego, w którym zainteresowany obowiązkowo podlegał ubezpieczeniom społecznym, co powinno poprzedzać okres równorzędny.

Definicja okresów ubezpieczenia oraz zamieszkania została zawarta w art. 1 lit. t oraz u rozporządzenia nr 883/2004. W myśl art. 1 lit. t określenie "okres ubezpieczenia" oznacza okresy składkowe, okresy zatrudnienia lub pracy na własny rachunek, tak jak je określa lub uznaje za okresy ubezpieczenia ustawodawstwo, w ramach którego zostały spełnione lub zostały uznane za spełnione, oraz wszelkie okresy traktowane, jako takie, o ile są uznane przez to ustawodawstwo za równorzędne z okresami ubezpieczenia. Litera „u” stanowi również o „wszelkich okresach z nimi zrównanych, o ile są one uznane przez to ustawodawstwo za równorzędne z okresami zatrudnienia lub okresami pracy na własny rachunek”.

Na tle podobnych, poprzednio obowiązujących przepisów, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyrokiem z dnia 3 marca 2011 r. w sprawie C-440/09 orzekł, że art. 45 ust. 1 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie w wersji zmienionej i uaktualnionej rozporządzeniem Rady (WE) nr 118/97 z dnia 2 grudnia 1996 r. ze zmianami wprowadzonymi rozporządzeniem (WE) nr 1992/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. należy interpretować w ten sposób, że przy ustalaniu minimalnego okresu ubezpieczenia wymaganego prawem krajowym w celu nabycia prawa do emerytury przez pracownika migrującego instytucja właściwa danego państwa członkowskiego powinna uwzględnić, dla potrzeb ustalenia granicy, jakiej nie mogą przekroczyć okresy nieskładkowe w

stosunku do okresów składkowych, przewidzianej w uregulowaniu tego państwa członkowskiego, wszystkie okresy ubezpieczenia osiągnięte przez pracownika migrującego w trakcie kariery zawodowej, w tym okresy ubezpieczenia osiągnięte w innych państwach członkowskich. W uzasadnieniu Trybunał Sprawiedliwości wskazał, że art. 45 ust. 1 rozporządzenia nr 1408/71 wymaga, aby instytucja właściwa państwa członkowskiego, którego ustawodawstwo uzależnia nabycie prawa do emerytury od ukończenia określonego minimalnego okresu ubezpieczenia, uwzględniała, jeśli jest to konieczne dla nabycia przez danego pracownika prawa do świadczenia, okresy ubezpieczenia lub zamieszkania ukończone zgodnie z ustawodawstwem innego państwa członkowskiego tak, jakby były to okresy ukończone zgodnie z ustawodawstwem stosowanym przez wspomnianą instytucję. Celem rozporządzenia nr 1408/71 jest zapewnienie w Unii swobody przepływu pracowników oraz osób prowadzących działalność na własny rachunek, przy jednoczesnym poszanowaniu rozwiązań właściwych ustawodawstwu poszczególnych państw w dziedzinie zabezpieczenia społecznego. W tym celu przyjmuje ono jako zasadę równe traktowanie w odniesieniu do różnych ustawodawstw krajowych oraz zmierza do zapewnienia w możliwie największym stopniu równego traktowania wszystkich osób wykonujących pracę na terytorium danego państwa członkowskiego, jak również do tego, by nie stawiać w niekorzystnej sytuacji pracowników korzystających ze swobody przepływu. W niniejszej sprawie z akt przedłożonych Trybunałowi wynika, że okresy składkowe ukończone w innym państwie członkowskim są uznawane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych przy ustalaniu okresu wymaganego do nabycia prawa do emerytury i są one dodawane do całości wszystkich okresów składkowych ukończonych w Polsce. Jednak te same okresy składkowe ukończone w innym państwie członkowskim nie są uwzględniane przy ustalaniu granicy jednej trzeciej, której nie mogą przekraczać okresy nieskładkowe w stosunku do okresów składkowych. Niesporne jest, że pracownik taki jak w sprawie przed sądem krajowym, który ukończył okresy składkowe w Polsce oraz w innym państwie członkowskim, znajduje się z tej przyczyny w mniej korzystnej sytuacji niż pracownik, który wszystkie okresy składkowe ukończył w Polsce.

Mając powyższe na uwadze w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2011 r., w sprawie I UK 163/11 przyjęto, że w celu ustalenia stażu emerytalnego niezbędnego do nabycia prawa do emerytury przez pracownika migrującego, polski organ rentowy powinien uwzględnić okresy nieskładkowe ukończone w Polsce w wymiarze nieprzekraczającym jednej trzeciej sumy okresów składkowych w Polsce i w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej (OSNP 2012 nr 15-16, poz. 201, LEX nr 1043979).

Zdaniem obecnego składu Sądu Najwyższego, akceptującego powyższe konstatacje, cytowane wyroki Trybunału i Sądu Najwyższego zostały wydane w odmiennym stanie faktycznym, gdyż osoba zainteresowana miała okresy składkowe (obowiązkowego podlegania ubezpieczeniom społecznym) zarówno w Polsce, jak i za granicą. W niniejszej skardze kasacyjnej powód, co wynika z ustaleń zaskarżonego wyroku, nie posiadał w Polsce żadnych okresów składkowych, co implikuje odmienną subsumcję.

W tym kontekście należy przywołać art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (aktualny jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1778 ze zm.), określającego, które osoby podlegają w Polsce obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. W ocenie Sądu Najwyższego jako „okresy równorzędne” należy natomiast w polskim systemie ubezpieczeń społecznych traktować okresy nieskładkowe.

W aspekcie cytowanych unormowań zainteresowany powinien domagać się uwzględnienia okresów równorzędnych (na przykład polskich okresów nieskładkowych) w tej instytucji ubezpieczeniowej, która zaliczyła mu okresy obowiązkowego podlegania ubezpieczeniu społecznemu. Jeżeli w Polsce wnioskodawca nie miał okresów obowiązkowego ubezpieczenia społecznego, nie może domagać się w Polsce przyznania prawa do świadczenia z ubezpieczenia społecznego. Powiązanie okresów obligatoryjnego ubezpieczenia społecznego z okresami równorzędnymi, przy ustalaniu prawa do świadczeń i ich wysokości wynika jednoznacznie z art. 12 ust. 5 unijnego rozporządzenia nr 987/2009. Unormowanie to implikuje tezę, że w kraju, w którym zainteresowany ma tylko okresy równoważne, nie może skutecznie domagać się przyznania prawa do świadczenia z uwzględnieniem okresów zatrudnienia wyłącznie w innych krajach.

Zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (aktualny jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1383 ze zm.) przy ustalaniu prawa do emerytury i renty i obliczaniu ich wysokości uwzględnia się, z zastrzeżeniem ust. 2-5, następujące okresy: 1) składkowe, o których mowa w art. 6; 2) nieskładkowe, o których mowa w art. 7.

Stosownie do art. 6 ust. 1 ustawy emerytalnej okresami składkowymi są przede wszystkim okresy ubezpieczenia oraz opłacania składek na ubezpieczenie społeczne. Natomiast art. 7 ust. 7 do okresów nieskładkowych zalicza między innymi przypadające przed dniem nabycia prawa do emerytury lub renty okresy niewykonywania pracy, w granicach do 6 lat, spowodowane koniecznością opieki nad innym niż dziecko członkiem rodziny zaliczonym do I grupy inwalidów lub uznanym za całkowicie niezdolnego do pracy oraz do samodzielnej egzystencji albo uznanym za osobę niepełnosprawną w stopniu znacznym, sprawowanej przez członka jego rodziny w wieku powyżej 16 lat, który w okresie sprawowania opieki nie osiągnął przychodu przekraczającego miesięcznie połowę najniższego wynagrodzenia.

Zwrócić też należy uwagę na statuującą zasadę równego traktowania ubezpieczonych art. 2a ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, a także na art. 5 ust. 4 ustawy emerytalnej, z którego wynika, że przy ustalaniu prawa do emerytury lub renty dla: 1) płatników składek, zobowiązanych do opłacania składek na własne ubezpieczenia emerytalne i rentowe, 2) osób współpracujących z osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność - nie uwzględnia się okresu, za który nie zostały opłacone składki, mimo podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym w tym okresie. Również wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2016 r. w sprawie III UK 116/15 (OSNP 2017 nr 12, poz. 164) wskazuje, że dzieciom zmarłej osoby współpracującej z osobą prowadzącą pozarolniczą działalność przysługuje prawo do renty rodzinnej dopiero, gdy po śmierci tej osoby płatnik opłaci zaległe składki z tytułu podlegania jej obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym (art. 65 ust. 1 i art. 5 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych).

W ocenie Sądu Najwyższego regulacje te przedstawiają zasadę, że wypłata świadczeń z ubezpieczenia społecznego powinna być poprzedzona okresami opłacania składek do polskiej instytucji ubezpieczeniowej. Za naruszające zasadę równego traktowania ubezpieczonych powinno więc być uznane przyznanie prawa do bezterminowej renty z tytułu niezdolności do pracy (zamienionej po osiągnięciu wieku emerytalnego w dożywotnią emeryturę) osobie, która nie wpłaciła w okresie swego około pięćdziesięcioletniego życia ani jednej złotówki do polskiej instytucji ubezpieczeniowej.

W tym aspekcie Sąd Najwyższy uznał, że na gruncie polskich przepisów ubezpieczeniowych nie można uzyskać prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy na podstawie tylko okresów nieskładkowych.

Mając na względzie powyższe unormowania Sąd Najwyższy uznał, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie jest zobligowany, przy ustalaniu prawa do renty, do uwzględnienia okresu nieskładkowego w postaci opieki sprawowanej w Polsce nad członkiem rodziny, w przypadku, gdy ubezpieczony nie udowodnił w Polsce żadnych okresów składkowych podlegania ubezpieczeniu społecznemu, a ma okresy składkowe w innych państwach Unii Europejskiej, uwzględnione przy ustalaniu prawa do renty przez instytucję innego państwa członkowskiego, którego ustawodawstwu zainteresowany ostatnio obowiązkowo podlegał (art. 57 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z art. 6 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego oraz w związku art. 12 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczące wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego).

Zasadę tę należy odnieść do ustaleń zaskarżonego wyroku, z których wynika, że wnioskodawca otrzymuje rentę inwalidzką z austriackiej instytucji ubezpieczeniowej. W tej instytucji powinien zgłosić wniosek o zaliczenie okresu opieki nad chorym ojcem w Polsce. Z ustaleń zaskarżonego wyroku nie wynika, czy taki wniosek został zgłoszony i rozpoznany (wymaga to dodatkowych ustaleń Sądu).

Należy też wskazać na wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 12 stycznia 1983 r. w sprawie 150/82, Luigi Coppola v. Insurance Officer, Zb. Orz. 1983, s. 00043, z którego wynika, że tylko instytucja właściwa bądź instytucje Państwa Członkowskiego, na terytorium którego pracownik jest lub był zatrudniony, są uprawnione do sumowania okresów ubezpieczenia zgodnie z art. 18 rozporządzenia nr 1408/71 i tylko ustawodawstwo tego Państwa Członkowskiego znajduje zastosowanie do zasiłków chorobowych z mocy art. 13 ust. 2 lit. a) tego rozporządzenia.

Również te konstatacje przemawiają za zgłoszeniem okresu równorzędnego (nieskładkowego) do instytucji ubezpieczeniowej tego kraju, w którym wnioskodawca miał okresy zatrudnienia lub prowadzenia działalności gospodarczej (obligatoryjnego ubezpieczenia społecznego).

Wykładnia prawa przyjęta w zaskarżonym wyroku nie była więc prawidłowa. Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

kc